

VERİ TABANI: PERVİTİCH HARİTALARI (*)

Sefa Targıt

Türkiye’de veri toplamanın ne kadar zor olduğu, herkesin dile getirdiği bir gerçektir. Göreve geldiği andan itibaren Türkiye’nin Sanayiini yönetmek için sağlıklı veriler toplamak üzere bir anlamda seferberlik ilan eden Sanayi Bakanımız Sayın Zafer Çağlayan’ın, bu işin önemi hakkında kesin kanaate sahip olduğu belli olmaktadır. Sayın Bakanın talimatları doğrultusunda başlayan veri tabanı oluşturma çalışmalarına maalesef yeterli ve sağlıklı yanıtlar gelmemektedir. Bu durumun oluşmasında, özel sektör yapısının, kayıt dışı çalışanların varlığının yanında, yıllardır vatandaşların devlete bilgi vermekten korkar hale getirilmesinin de rolü vardır.

Bir şirketi, bir gurubu, ülkeyi yönetmek için o topluluk hakkında bilgi sahibi olmak şarttır. Aksi takdirde, bilimsel olmayan çıkışlarla tesadüfi başarılar elde dedilebilir ki, bu dahi çok zordur. Her girişim gibi, bilgi toplama işinde de bir strateji, plan, teknik bilgi, kaynak ihtiyacı vardır.

“Türkiye’de kaç asansör vardır? Bunların durumu ve yaşı nedir? Yeni yapıların imar planları nasıldır?” sorularına cevap bulamazsanız, şirketiniz ve ülke adına gelecek planları yapamazsınız.

İçinde bulunulan şartlar ne kadar kötü olursa olsun, ihtiyacın doğru saptanması ve gerçekçi kaynakların harekete geçirilmesiyle bilgi toplanabileceğini, bu bilgilerin hizmete sunulabileceğini ispat eden eski bir örnekten bahsederseniz, bu konularda gayret sarfedenlere moral vermiş oluruz.

Dünyanın geçirdiği en sıkıntılı, en fakir, en acılı dönem 1914 ile 1945 arasındadır. İşte bu zor dönemin kaynakları çok kısıtlı, içinde bulunduğu şartlar son derece namüsaait olan Osmanlı İmparatorluğu’nun son günlerinde ve devamında Türkiye Cumhuriyeti’nde, müthiş bir veri toplama çalışması yapılmıştır. Bu çalışmayı bilmek, biraz detaylarına inmek, veri toplama çalışmalarını gözünde büyüten bizler için umut ışığı olacaktır. Unutmayalım ki; söz ettiğimiz zaman diliminde iki Dünya Savaşı ve 1929 Dünya ekonomik krizi yaşanmış, çalışma yapılan bölgede bir devlet çökmüş, yeni bir devlet kurulmuştur.

19. yüzyılda İstanbul’da meydana gelen büyük yangınlar sonucunda, sigorta ihtiyacı hasıl olmuş, oluşan talebi gören Avrupa şirketleri, İstanbul’da yapılanmıştır. Ancak riskin boyutu hakkında bilgi sahibi olmak çok önemlidir ve şirketler aralarında kurdukları örgüt aracılığıyla bu araştırmayı başlatırlar. Bir sigorta şirketinin İstanbul’daki evlerin yapısı hakkında bilmek isteyeceği her ayrıntıyı açığa çıkaran bu araştırma, 1904-1906 yılları arasında C.E.Goad şirketi tarafından yürütülmüş, fakat şehrin oldukça sınırlı bir bölümünü kapsamıştır. Esas başarı, Türkiye Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi adına topoğraf J.Pervititch idaresinde, 1922 ve 1945 yılları arasında yapılan çalışmadır. Bu çalışma, kapsadığı alan, bilgi kalitesi ve anlaşılabilirlik açısından olağanüstü başarılıdır. Araştırma sonuçları, bölgelerdeki parsel büyüklüklerine göre, 1/375 ile 1/5000 ölçeğindeki haritalara işlenmiştir. Bu ölçekteki bir

haritada her her parselde üzerindeki binaya ait bilgileri kaydetmek için tercih edilen kodlama-şifre sistemi harikadır. Örneğin:

Yapı tipini göstermek üzere; k1(zemin katı adi yığma, iki kat ahşap, ancak çatı döşemesi ahşap olmayan), k2 (giriş katı adi yığma, diğer 2 katı ahşap, sert malzemeye kaplı), k3 (Tavan yüksekliği 2 mt den az, yığma bodrumu ve ve kaldırım seviyesi üzerinde 2 katı bulunan), k4 (sokak tarafındaki 2 katı yığma, 3.katı ahşap, arka cephesi 3 kat ahşap), k5 (giriş katında Fransız tonoz döşemeli iyi yalıtılmış dükkan bulunan, üst katlara bağımsız giriş veren) kodları kullanılmıştır.

Çatı eğimlerinin yönü okla gösterilmiş, kaplamasına göre, TF (marsilya kiremiti), t (yerli kiremit), ERT (eternit), TO (galvaniz sac kaplı), ZC (çinko kaplı), Pb (Kurşun kaplı) PG (katranlı kağıt kaplı) kodları kullanılmıştır.

Kat adetleri ve yükseklikler ise, GE(4metreyi aşan kat yüksekliği), ET (3-4 mt arası kat yüksekliği), pE (2-3 mt arası), ½ et (2 metreden az kat yüksekliği) şifreleri kullanılmıştır. Duvar ve pencere tipleri, çıkmalar çatılar ve üst yapılar için ayrı ayrı kodlar belirlenmiştir. Haritalarda, yangın riskini ve yangın söndürme çalışmalarının başarısını etkileyecek, yangın musluğu, çeşme ve kuyular, açık hava odun depoları, alkollü içki imalathaneleri, fırınlar, elektrik, petrol ve buharla çalışan motorlar, taş kömürü depoları da belirtilmiştir.

Haritalar ortaya çıkarırken harcanan zaman ve izlenen bilimsel yol, haritaları kullanırken harcanacak zamanı ve haritaya bakacak kişinin vasıflı olma gereğini enaza indirmiştir. İşte başarının sırrı buradadır. Bugün de yaptığımız her işte bu ilkeye sadık kalmak gerekir.

Korunmuş ya da detaylarını hatırladığınız bir yapıyı bu haritalarda bulursanız, çalışmanın hassasiyeti ve doğruluğu sizi hayrete düşürecektir.

İki açıdan ibret almak, olanlar üzerinde düşünmek gerekir kanısındayım:

- 1- Bir sektörel örgüt olan Türkiye Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi tarafından o zor şartlarda organize edilen çalışmayı, bugün sivil örgütler olarak neden yapamıyoruz.
- 2- Ülke bağımsızlık savaşı verirken, bir takım Avrupalıların şehri santim santim incelemesi, ölçüp biçmesi kimseyi rahatsız etmemiş, komplo teorileri üretilip çalışmaya engel olunmamıştır. O özgüven ve bilimsel çalışmalara saygı nereye gitmiştir.

Bu haritalardan birinin orijinal baskısını elde etmemi ve varlığını farketmemi sağlayan yazar-kolleksiyoncu Ergun Hiçyılmaz ile elde kalan haritaları Axa-Oyak şirketinin desteği ile derleyip kitap(*) haline getiren Tarih Vakfı'na teşekkür ederim.

(*) Sigorta Haritalarında İstanbul ISBN 975-7306-73-8

(*) Makale ilk kez Asansör Dünyası Dergisi Mayıs 2008 Sayısında yayınlamıştır.